

SFANTA MANASTIRE VORONET

Cu voia Bunului Dumnezeu, cu rugaciunile Sf. Cuvios Daniil Sihastrul si prin osardia Bine credinciosului Voievod Stefan cel Mare si Sfant s-a inaltat, din 26 mai pana in 14 septembrie 1488, Manastirea Voronet cu hramul Sf. Mare Mucenic Gheorghe.

In 1547 i s-a adaugat pridvorul si i s-a facut pictura exterioara sub privegherea Mitropolitului Grigorie Rosca, ce se odihneste in pridvor. Inca de la inceput manastirea a fost binecuvantata cu calugari cu aleasa viata duhovniceasca, in vremea Sf. Cuvios Daniil Sihastrul fiind o adevarata lavra a isihasmului romanesc. Viata monahala s-a intrerupt in anul 1785 dupa anexarea Bucovinei la Imperiul Habsburgic si s-a reluat in anul 1991, de data aceasta cu obste de calugarite sub staretia Stavroforei Irina Pantescu. Tanara obste se straduieste sa imbine armonios rugaciunea cu munca in gospodarie, in camp, in atelierul de pictura si in indrumarea vizitatorilor.

Manastirea Voronet este socotita "Capela Sixtina a Orientului" pentru marea fresca de pe fatada de vest, numita "Judecata de apoi". De asemenea "albastrul de Voronet" este considerat de specialisti ca unic in lume si cunoscut ca rosul lui Rubes sau verdele lui Veronese. Pe fondul albastru este prezentat "Arborele lui Iesei" sau Genealogia Mantuitorului nostru Iisus Hristos iar pe coloane sunt pictati filozofii greco-latini. Sunt cautati cu privirea Aristotel si Platon iar pe absida laterala retine atentia "chipul ascetic al Sf. Onufirie".

In stanga usii de la intrare este zugravit chipul aureolat al Sf. Cuvios Daniil Sihastrul. Deasupra usii strajuieste Icoana "Deisis". Mantuitorul nostru Iisus Hristos, Judecatorul Atotdrept, priveste cercetator pe toti cei care trec pragul Bisericii noastre; in dreapta si in stanga Sa, Maica Domnului si Sf. Ioan Botezatorul mijlocesc milostivirea pentru noi, oamenii. Pe contrafort este pictat Sf. Mare Mucenic Gheorghe, patronul manastirii noastre, iar pe primele randuri ale acestui ansamblu de pictura, sus, "Acatistul Sf. Nicolae" si mai jos, "Acatistul Sf. Ioan cel Nou de la Suceava".

In pridvor pictura reprezinta calendarul crestin-ortodox, iar pe multe Icoane se vad nume si zgarieturi, semne ale celor 206 ani de pustiire. Deasupra usii de la intrare, in pronaos, se afla o mununata Icoana - "Dulcea imbratisare" si mai sus inscriptia in piatra ce precizeaza numele ctitorului si timpul inaltarii Manastirii.

In pronaos se afla, strajuit de o candela aprinsa, mormantul Sf. Cuvios Daniil Sihastrul, ce a fost primul staret al Manastirii.

Tabloul votiv, al intemeietorului, se afla in naos. Maria Sa, Stefan cel Mare si Sfant, pictat in anul 1496 impreuna cu Doamna Maria-Voichita si Bogdan mostenitorul inchina, prin mijlocirea Sf. Mare Mucenic Gheorghe, Manastirea aceasta antuitorului nostru Iisus Hristos pentru a-i multumi ca l-a ajutat in lupta impotriva cotropitorilor turci.

Privind tabloul votiv si ascultand clopotele daruite de voievod Manastirii inca de la intemeiere, clopote ce trase de vietuitoarele noastre tinere cheama de peste veacuri numele ctitorului: "Stefan-Voda, Stefan-Voda" ca intr-o vesnica pomenire, ne simtim legati prin fire nevazute de inaintasii nostri.

Valoroasa artistic este catapeteasma din lemn de tisa, aurit, usile imparatesti fiind o adevarata capodopera de sculptura in lemn. De mare pret este tronul Mitropolitului Grigorie Rosca si nadajduim ca va reveni acasa tronul original al Mariei-Sale, cel din Biserica fiind o copie distonand cu piesele vechi.

Pictura din naos si din Sf. Altar, obosita de fumul lumanarilor sutelor de ani, asteapta restaurarea. Dupa primele probe de curatire facute de specialisti se zaresc culorile originale bine conservate. Aceasta lucrarea minutioasa si costisitoare se va face din donatiile statului nostru roman si din micile donatii ale turistilor si inchinatorilor romani si straini care iubesc Voronetul.

Expresia artistica a dreptei noastre credinte, a rafinementului si gustului pentru frumos a neamului nostru, Sf. Manastire Voronet indeamna la reculegere si incanta inima si mintea privitorului ce ajunge la noi din toate colturile lumii.

Iara, Stefan-voda, mergand de la cetatea Neamtului in sus pre Moldova, au marsu pe la Voronet, unde traie un parinte sihastru, pre nume Daniil, si tatand Stefan-voda in usa sihastrului sa-i descuie, au raspunsu sihastrul sa astepte Stefan-voda afara pana ce si-a istovit ruga. Si dupa ce si-au istovit sihastrul ruga, l-au chemat in chilie pre Stefan-voda si s-au ispovedit Stefan-voda la dansul. Si au intrebat Stefan-voda pre sihastru ce va mai face, ca nu poate sa sa mai bata cu turcii: inchina-va tara la turic, au ba? Iar sihastrul a dzis sa nu o inchine, ca razboiul este a lui, numai, dupa ce va izbandi, sa faca manastire acolo, in numele Sfantului Gheorghe, sa fie framul bisericii. ION NECULCE.

GEOGRAFIE SI ISTORIE

"Iara Stefan-voda, mergand de la Cetatea Neamtului in sus, spre Moldova, au marsu pe la Voronet, unde traie un parinte sihastru, pre nume Daniil. Si batand Stefan-voda in usa sihastrului sa-i descuie, au raspunsu sihastrul sa astepte Stefan-voda afara pana ce si-au istovit sihastrul ruga. Si dupa ce si-au istovit sihastrul ruga, l-au chemat in chilie pre Stefan-voda. Si s-au spovedit Stefan-voda la dansul. Si au intrebat Stefan-voda pre sihastru ce va mai face, ca nu poate sa se mai bata cu turcii: inchina-va tara la turci au ba? Iar sihastrul a dzis sa nu o inchine, ca razboiul este a lui, numai, dupa ce va izbandi, sa faca manastire acolo, in numele Sfantului Gheorghe, sa fie hramul bisericii".

Aceasta este, dupa Ion Neculce, geneza Voronetului, lacas ridicat din porunca marelui voievod. In pisania aflata deasupra usii existente, din 1547, in pronaos sta scris: "Io Stefan Voievod, din mila lui Dumnezeu, Domn Tarii moldovenesti, fiul lui Bogdan Voievod, a inceput a zidi acest hram in manastirea de la Voronet in numele Sfantului, slavitului mare mucenic si purtator de biruinta Gheorghe, in anul 6996, al lunii mai 26, in luna Pogorarii Duhului Sfant si a fost terminata in acelasi an al lunii septembrie 14". Asadar, in 1488 (6996 "de la Facerea Lumii"), mesterii zidari, cu piatra si lemn aflate din belsug in imprejurimi si cu ajutorul razesilor, au ridicat, in timpul-record de trei luni si exact trei saptamani, biserica. Multa vreme s-a crezut ca pustnicul Daniil a fost doar o figura de legenda. Astazi existenta istorica a anahoretului nu mai este pusa la indoiala.

Nu departe de manastirea Putna se afla satul Laura, in vecinatatea caruia, ascuns in padure, s-ar fi aflat, mica manastire cu hramul Sf. Laurentiu, unde si-ar fi inceput viata monahala Daniil, figura de care sunt legate istoria ortodoxismului romanesc, dar si literatura noastra din perioada cronicarilor moldoveni. In 1490 asezarea Laura (Lavra?) exista. In preajma se afla si chilia pe care, spune traditia, si-ar fi cioplit-o, nevoindu-se cu dalta in piatra dura, insusi sihastrul Daniil.

Doa decenii separa inceputul zidirii Putnei (iulie 1466), conceputa ca necropola domneasca, de ridicarea Voronetului. Il vom regasi pe pustnic pe fatada constructiei adaugate la 1547 pe timpul lui Ilias, fiul lui Petru Rares, binecuvantarea mitropolitului Grigorie Rosca, un exonartex (pridvor), pe care, in stanga usii cu incadrament de piatra in caneluri, surmontata de o fereastră gotica, schimnicul este infatisat impodobit cu aureola sfintilor. Noua pisanie inregistreaza astfel evenimentul: "Cu vrerea Tatalui sicu ajutorul Fiului si cu savarsirea Sfantului Duh si cu osteneala lui Dumnezeu Chir Grigorie, Mitropolit a toata Tara Moldovei, s-a adaugat si s-a inceput si s-a zidit acest mic priprat si s-a zugravit imprejur toata biserica pentru sufletul sau, in zilele binecredinciosului Io Ilias Voievod si a maicii sale Elena in anul 7055 luna septembrie 14".

Asadar exista doua faze de constructie si doua faze ale picturii interiorului: vechea fresca de pe timpul lui Stefan cel Mare si Sfant, infatisat in tabloul votiv din 1496, impreuna cu doamna Maria-Voichita si fiul, Bogdan, si pictura pronaosului, inceputa la o jumătate de secol dupa prima. Tabloul votiv (caracteristic bisericilor ortodoxe) de la Voronet are o insemnatate istorica echivalenta cu miniatura de pe etraevangheliarul de la Putna (scris si ornat de ieromonahul Nicodim la 1473), chipul marelui domnitor fiind astfel transmis cu fidelitate posteritatii, ca si portretul celui mai destoinic urmas al sau, Petru Rares, pictat pe peretele de separatie al naosului de la Humor, ca si la Moldovita (1530, respectiv 1532).

INTERIORUL

Cronologic, fresca dinauntru pleaca de la pictura altarului, a cupolei turlei, unde este infatisat Iisus Pantocrator (Imparat al Lumii, in greaca). Potrivit normelor fixate de Erminii, cod de reguli stabilite la Bizant privind ierarhia succesiunii imaginilor pictate in bisericile ortodoxe, sub imaginea Pantocratorului apar Ingeri, Profeti si apostoli, iar pe pandativi, cei patru evanghelisti. In absida din sud sunt pictate Rugaciunea dim Gradina Ghetsimani si Schimbarea la Fata. In conca absidei opuse - Intrarea in Ierusalim si Invierea lui Lazar. In altar, Maica Domnului cu Iisus in brate este incadrata de cate doi ingeri; alte scene sunt Cina cea de Taina, Impartasirea Apostolilor si Spalarea Picioarelor.

Catapeteasma, in trei registre, din lemn de tisa, este o capodopera a sculpturii medievale moldave, impodobita cu ornamente reprezentand flori si animale stilizate, intr-o succesiune echilibrata, adevarata incantare pentru ochi, realizata cu minutia ce caracterizeaza teritoriul de intalnire a influentelor lumii arabe cu ornamentica din zona Caucazului. Aurul, preponderent, dar in tonalitati stinse, rosul inchis, albastru profund sporesc misterum naosului si altarului, unde lumina vine filtrata prin trei ferestre mici, chiar minuscule in raport cu grosimea zidurilor. Mesterii constructori ai catapeteasmei, dulgheri si sculptori, au ales tisa, conifer carpatin extrem de rezistent si de longeviv, care poate depasi varsta unui mileniu datorita unei calitati care il face

inexpugnabil la agresiunea insectelor: prezenta unei otravi in textura fibrei. (Nu e mai putin adevarat ca tocmai din cauza acestei calitati, pe care ei o percep ca pe un defect, pastorii din munti il detesta).

Revenind la tabloul votiv: diferenta dintre elementul uman si cel sacru este marcata nu numai prin nimbul Mantuitorului, caruia Stefan ii prezinta macheta bisericii, si al Sfantului Gheorghe, in prezenta caruia are loc inchinarea, ci si prin neta deosebire de planuri. Si aici, ca si in textura cromatica a catapeteasmei, complementaritatea culorilor atinge desavarsirea, ca si punerea in pagina, prin proiectarea aurului din nimburi, coroane princiare si hlamide in cosmos, in cerul instelat. FATADA
DINSPRE SUD

Fresca exterioara de pe peretele dinspre nord a fost puternic deteriorata de loviturile crivatului, ca si la Arbore, Humor si Moldovita. In schimb, pictura dinspre miazazi s-a pastrat ca prin minune, cu tonalitatile de acum aproape o jumatate de mileniu. Marile teme ale scenelor suprafetei sudice sunt: decoratia absidei si altarului - ierarhia pamanteasca si cereasca, in sase registre verticale, Arborele lui Iesei (Profetii Vechiului Testament, incadrati de filozofii Antichitatii: Aristotel, Platon, Socrate, Pitagora, reprezentati aici in registre verticale, spre deosebire de Sucevita), icoana "Deisis" - Mantuitorul incadrat de Maica Domnului si de Sf. Ioan Botezatorul, scene din Acatistul Sfantului Nicolae si din Acatistul Sfantului Ioan cel Nou de la Suceava, martirizat de necredinciosi si ale carui moaste au fost aduse, cu mare smerenie, sub domnia lui Alexandru cel Bun, in Cetatea de Scaun a Moldovei, marele tablou din dreapta intrarii in care sunt infatisati mitropolitul Grigorie si Sf. Daniil. Prezenta Sfantului Mare Mucenic Gheorghe strapungand balaurul cu sulita, scena care incheie succesiunea narativa a fatadei de sud incepand dinspre absida, are, ca si Acatistul Sfantului Ioan cel Nou, ca si vasta compozitie de la Humor si Moldovita, cu tema "Asediul Bizantului", o semnificatie care iese din sfera stricta a sacrului.

Cu patru ani inca inainte de urcarea marelui Stefan pe tronul principatului moldav, o amenintare grea se abate asupra sud-estului Europei. La 1453 Mahomed al II-lea Cuceritorul luase Bizantul. Agresiunea otomana devenise iminenta. Poporului trebuia sa i se aduca aminte ca turcii pot navalii din clipa in clipa si, in acest context geopolitic, fresca exterioara a bisericilor moldave din sec. XV-XVI insereaza si naratiuni care (spre deosebire de interior, unde caracterul ramane pur religios) au si accente laice, subordonate, totusi, cadrului religios. Martirul Sf. Ioan din Trapezunt este un memento si un avertisment, la fel ca asediul Bizantului de catre persi la 626 d.H. figurat la Moldovita, tot pe peretele de sud; "persi" cu turbane care trag asupra unui Constantinople - ale carui ziduri amintesc bine de incinta fortificata a Sucevei - cu patru mari bombarde de asediu (in sec.VII!), exact cate construisese inginerul ungar Orban pentru armata lui Mahomed!

"CAPELA SIXTINA A ORIENTULUI"

"Judecata de Apoi" este o capodopera. Folosim termenul cu constiinta ca apelam la un cliseu. De fapt, marea fresca de pe peretele de apus este un miracol sub toate raporturile, de la incifrarea simbolului religios si punerea lui in pagina pana la conservarea extraordinara, care ii confera o perpetua tinerete. Cu cele trei registre verticale si cinci orizontale, compozitia de la Voronet este, credem, cea mai vasta viziune eschatologica tratata plastic din cuprinsul Ortodoxiei. Simbolul si metafora joaca un rol extraordinar, incepand cu primul registru orizontal, imediat sub acoperis

figurand "moartea timpului", sfarsitul veacurilor; o stim fiindca pe panza Timpului, intinsa de cate doua grupuri de cate patru ingeri, strajuiti de Arhangheliu Mihail si Gavril, cu sabiile scoase, coexista toate cele 12 semne zodiacale. In mijloc apare Insusi Creatorul tuturor celor vazute si nevazute. Dedesubt, Christos este flancat de Sfanta Maica si Ioan, reluare a icoanei "Deisis" de deasupra usii, si de Areopagul alcatuit din Apostoli asezati pe lungi lavite mozaicate, in spatele carora se pierd, in perspectiva, ostirile ingeresti.

Al treilea registru, cu centrul de greutate in Etimasia, scena in care Sf. Duh, in chip de porumbel, asezat pe Cartea Sfanta, intregeste Treimea, dobandeste brusc accente dramatice prin prezenta cetelor de pacatosi inaintand simbolic, dinspre stanga, in randurile acestora, dupa iudeii care l-au rastignit pe Iisus, venind imediat purtatorii de turbane. Ca si prin tasnirea raului de foc in care vor fi zvarliti, spre vesnica osanda, cei vrednici de Gheena. In jurul balantei pe talgerele careia sunt cantarite faptele, se duce o adevarata lupta intre ingeri si diavoli, acestia din urma neezitand sa insele, de pilda cel catarat pe bratul cantarului ca sa-l incline spre Iad. O sugestie adanca si o simbolistica extraordinara sunt incifrate in imaginea animalelor de prada purtand fragmente de trup omenesc, in timp ce, la chemarea a doi ingeri, mortii invie si ies din morminte.

Fiarele restituie ceea ce au rupt din desavarsirea trupului omenesc, care nu se poate infatisa dinaintea Tronului Judecatii decat in integritatea sa primordiala, asa cum L-a facut dupa chipul si asemanarea Sa, Domnul-Dumnezeu pe Adam. Pe fondul teribilei intrebari existentiale asupra cantaririi faptelor, artistii moldoveni, latini in substanta, gasesc puterea de a glumi, nu de a relativiza - ceea ce ar fi fost curata blasfemie, ci de a picura un strop de humor. Singura aceasta fresca ce acopera intreg peretele de vest, exemplu de echilibru compozitional si cromatic, poate face obiectul unor studii comparatiste care nu pot decat sa puna in lumina valoarea unei opere unice.